

Aan de leden van de gemeenteraad

Onderwerp **Uitvoering motie “Aanvalsplan Laaggeletterdheid”**
Uw kenmerk **Z216866-2019**
Ons kenmerk **Nog in te vullen**
Dienst **Sociaal Domein**
Sector **Zelf en Netwerk**
Contact **Femke Woudenberg 058 2338183**
Bijlagen **2**
Datum **8 november verzonden:**

Geachte leden van de raad,

In juli 2019 heeft u de motie “Aanvalsplan laaggeletterdheid” ingediend. Eén van de onderdelen uit deze motie bestond uit het verzoek om in het najaar van 2019 met een evaluatie te komen van de vijf belangrijkste actiepunten en de ambities die naar voren kwamen uit het ‘Aanvalsplan laaggeletterdheid’ van maart 2016.

Eerder al, in november 2017, hebben wij u een evaluatie van het “Aanvalsplan laaggeletterdheid” doen toekomen welke betrekking had op de volgende actiepunten:

1. Formeren van een stevig lokaal taalnetwerk, inclusief deelname bedrijven;
2. Sturen op resultaat WEB-middelen (Wet Educatie Beroepsonderwijs);
3. Herkennen/ opsporen van (verborgen) laaggeletterdheid;
4. Doorontwikkeling van digi-taalhuizen en connectiepunten;
5. Deelname aan de pilot Taal op maat.

De evaluatie uit 2017 van de genoemde vijf actiepunten van het “Aanvalsplan maart 2016” is bijgevoegd (bijlage 1).

De actiepunten die benoemd staan in het aanvalsplan van 2016 zijn gebaseerd op de startfase in de lokale aanpak van laaggeletterdheid. Inmiddels is de aanpak doorontwikkeld en geborgd in het beleid van de ketenpartners en de gemeente Leeuwarden. Er wordt nu gewerkt aan de doorontwikkeling van de aanpak van laaggeletterdheid, waarbij de focus binnen de aanpak is verschoven naar de in bijlage 2 benoemde activiteiten. Wij nemen u in deze brief kort mee in de conclusies die getrokken worden uit de periode na het vaststellen van het aanvalsplan laaggeletterdheid van 2016 en gaat daarna in op de huidige ontwikkelingen en het beeld voor de toekomst.

Conclusies periode 2016-2018

De periode van 2016 tot 2018 was een periode van aanjagen. Het onder de aandacht brengen van laaggeletterdheid en het bestendigen van een stevig netwerk met structurele ketenpartners (Friesland College, dbieb, onderwijs, voor-en vroegschoolse educatie, welzijn, GGD) die ieder vanuit hun eigen rol een bijdrage leveren aan de aanpak van laaggeletterdheid.

Terugblikkend kunnen we voor de periode 2016-2018 het volgende concluderen:

1. Percentage laaggeletterden

Het percentage laaggeletterden in Leeuwarden en Friesland is de laatste jaren niet gedaald. Dit is tevens het landelijk beeld. Hiervoor zijn landelijk verschillende oorzaken aan te wijzen: vergrijzing, verdergaande digitalisering en toestroom van vluchtelingen.

Op basis van de rapportages en cijfers in de periode van 2016-2019 zien wij in de gemeente Leeuwarden dat slechts een heel klein deel (< 5%) van de laaggeletterden met een Nederlandse achtergrond in aanmerking komt voor formele educatie en in staat is niveau 1F (niveau einde basisschool) te behalen.

Hoewel de uitgangspositie is om iemand geletterd te krijgen op het niveau (2F) zodat hij/zij zich zelfstandig kan redden in de samenleving, blijkt dat vaak niet haalbaar. Binnen de 12,1% laaggeletterden in Friesland zijn diverse verschillende doelgroepen opgenomen. Ongeveer 90% van de doelgroep die valt onder de noemer laaggeletterdheid, zijn mensen met Nederlands als tweede taal (NT2). Deze doelgroep is goed te bereiken. De mensen met Nederlands als moedertaal (NT1) die lage basisvaardigheden bezitten komen er vaak niet voor uit en zijn lastig te herkennen. Daarbij is het voor een groot deel van de NT1 doelgroep niet haalbaar om een niveausprong te maken. Denk bijvoorbeeld aan mensen met een licht verstandelijke beperking, dyslectici etc. Bij de NT1 groep zit de grootste winst in het vergroten van iemands vertrouwen, zodat diegene zijn omgeving kan inschakelen voor ondersteuning. Daarbij is het van belang om het educatietraject te laten aansluiten op de individuele leerbehoefte. Vanuit dat perspectief gezien gaat het bij de bestrijding van laaggeletterdheid niet om de cijfers en het behalen van een diploma, maar om de stappen die gemaakt worden in de ontwikkeling van de deelnemers aan formele en non-formele educatie.

De deelname aan educatie voor het verhogen van de basisvaardigheden, lezen, schrijven, rekenen en digitale vaardigheden, werpt zijn vruchten af. Deelnemers krijgen meer zelfvertrouwen en participeren beter in de samenleving door deel te nemen aan educatietrajecten in het formele en non-formele aanbod.

2. Bereiken en signaleren van nieuwe deelnemers

Het grootste knelpunt in een gedegen aanpak van laaggeletterdheid blijft het vinden van laaggeletterden die vallen binnen de NT1 doelgroep.

Laaggeletterden schamen zich vaak voor het feit dat ze moeite hebben met lezen en schrijven en tegelijkertijd vinden hulpverleners en andere professionals het moeilijk om het onderwerp aan te snijden. Daarnaast is voor deze doelgroep de drempel om naar een onderwijsinstelling of digitaalhuis te gaan hoog. Het bereiken van de doelgroep is een doorlopend aandachtspunt binnen het Taalnetwerk van de gemeente Leeuwarden. Met diverse instanties, zoals UVW,

consultatiebureaus, sociale wijkteams, kinderopvang en sociale zaken zijn afspraken gemaakt over signalering en doorverwijzing naar educatie.

Bovenstaande werkwijze levert relatief weinig deelnemers op, daarom heeft de gemeente Leeuwarden gekozen voor een nieuwe aanpak, waarbij educatie wordt aangeboden op locatie. Op plekken als kringloop de Estafette, Caparis en de groenafdeling van de gemeente Leeuwarden wordt op locatie, in de tijd van de werkgever, les gegeven. Deze methode werkt zeer goed, deelnemers krijgen in een vertrouwde, veilige omgeving les.

Periode 2018 en verder

Wij continueren de komende jaren de inzet op herkenning en signalering, het onderhouden van het sterke netwerk met ketenpartners en het blijven sturen op resultaat op de WEB-middelen, zoals benoemd in het Aanvalsplan Laaggeletterdheid van maart 2016.

Wij leggen de komende jaren de focus op de preventieve aanpak van laaggeletterdheid. Hiervoor wordt een plan ontwikkeld, welke onderdeel wordt van het nieuwe beleidsplan. Daarnaast zetten we in op een gedegen werkgeversaanpak, digitale vaardigheden, toegankelijkheid van de gemeente Leeuwarden voor inwoners, inzet van ervaringsdeskundigen en verbinding binnen het sociaal domein.

Bijgevoegd (bijlage 2) vindt u een overzicht van de lokale activiteiten die plaatsvinden op bovengenoemde onderwerpen.

Middelen

In de begroting van de gemeente Leeuwarden is geen geormerkt budget opgenomen voor laaggeletterdheid. De inzet op de aanpak van laaggeletterdheid komt uit landelijke middelen en andere budgetten in de gemeentebegroting.

- Landelijke middelen vanuit de Wet Educatie Beroepsonderwijs (WEB). De middelen zijn geormerkt en moeten te allen tijde worden ingezet op deelnemers die boven de 18 zijn en al ingeburgerd zijn. Het overgrote deel van dit budget gaat naar deelnemers die het Nederlands als tweede taal hebben. (NT2). Het gaat hier om een bedrag van € 1,9 mln. regionaal, waarvan € 400.000 lokaal in de gemeente Leeuwarden wordt weggezet.
- Onderwijsachterstandenbeleid (OAB). Deze middelen worden deels ingezet op de preventieve aanpak van laaggeletterdheid.
- dBieb ontvangt structureel een bedrag van € 75.000, onder meer voor de aanpak van laaggeletterdheid.
- Daarnaast wordt de aanpak van laaggeletterdheid meegenomen op andere beleidsterreinen, zoals de toegankelijkheid van de gemeente, schulden, gezondheid etc.

Landelijke ontwikkelingen.

Het Ministerie geeft de gemeenten de opdracht om in de periode 2020-2024 te komen tot een regionale integrale aanpak van laaggeletterdheid, de centrumgemeente heeft hierbij de regie. Het uiteindelijke doel hiervan is dat alle gemeenten eind 2024 een effectieve aanpak laaggeletterdheid moeten hebben gerealiseerd, waarbij de doelgroep centraal staat en er inhoudelijk,

financieel en organisatorisch verbinding moet zijn met ander gemeentelijk beleid (sociaal domein, onderwijsachterstanden, bibliotheekbeleid, RMC etc. Om hier toe te komen krijgt de contactgemeente van 2020 tot 2024 extra middelen. Deze middelen moeten in gezamenlijkheid met de andere Friese gemeenten worden weggezet. Het betreft hier een bedrag van ongeveer € 150.000 op jaarbasis.

De keuzes die regionaal worden, zullen worden vastgelegd in een Regionaal Programma Volwasseneneducatie. Feitelijk behoeft dit programma pas medio 2020 gereed te zijn. De gemeente Leeuwarden zal dit programma echter medio maart opleveren.

De keuzes die regionaal gemaakt zullen worden, zijn ook van invloed op het lokale beleid van de gemeenten.

Dit betekent dat de ambtelijke dienst pas later dan begin 2020, zoals u verzoekt in uw motie, lokaal beleid kan opleveren. Dit zal in het voorjaar van 2020 zijn.

Uitnodiging ketenpartners

Begin 2020 ontvangt u een uitnodiging voor een werkbezoek van de organisaties die in Leeuwarden een rol hebben in de aanpak van laaggeletterdheid. Wij informeren u hier spoedig over.

Hoogachtend,

burgemeester en wethouders van Leeuwarden,

burgemeester,

secretaris,

Bijlage 2: Lokale activiteiten

Preventie laaggeletterdheid

Het College zet de komende jaren zwaarder in op de preventieve kant van de aanpak van laaggeletterdheid, omdat het aantal laaggeletterden (ook op landelijk niveau) niet daalt. Hiertoe is een nota Preventie laaggeletterdheid ontwikkeld in samenwerking met dbieb, GGD, kinderopvang, onderwijs en Humanitas. Het beleid is gericht op het creëren van een doorgaande leerlijn van 0 tot 18 jaar in de vaste structuren van de ketenpartners.

Deze nota wordt een onderdeel van het nieuwe beleidsplan Laaggeletterdheid welke in het voorjaar van 2020 aan u gepresenteerd wordt. Op hoofdlijnen bestaat dit plan uit de volgende acties:

Pilot leesbevordering 0 tot 2 jaar

Voor de leeftijdscategorie 0 tot 2 jaar waren er geen directe activiteiten ontwikkeld. Dbieb, Humanitas, VVE, en GGD zijn in september 2019 voor deze doelgroep een pilot gestart, waarbij op een locatie van het consultatiebureau wekelijks een Boekstartcoach van dbieb aanwezig is. De boekstartcoach gaat in gesprek met laagtaalvaardige ouders over het belang van voorlezen en probeert hen te bewegen gebruik te gaan maken van het Boekstartkoffertje/en of mee te gaan doen aan het voorleesproject van Humanitas of het dreumesuurtje in de bibliotheek.

Voortzetten VVE- beleid naar eerste groepen PO

De gemeente wil samen met het onderwijs de hoofdlijnen van het Voor en vroegschoolse educatie (VVE) -beleid voortzetten in de eerste jaren van het basisonderwijs, aansluitend bij de ontwikkelbehoeften van jonge kinderen. Dit willen ze bereiken door middel van de inzet van pedagogisch specialisten, die op dit moment VVE-coaching aan de pedagogisch medewerkers op de peutergroep bieden. Dit wordt uitgebreid naar de groepen 1 en 2 in het primair onderwijs.

Uitrol dBos in het primair onderwijs

Een belangrijk onderdeel van deze nota is de uitrol van de bibliotheek op school (dBos) op basisscholen waar de kans op taalachterstanden het grootst is. De uitrol van de Bibliotheek op school in de gemeente Leeuwarden is succesvol. Inmiddels doen er 30 basisscholen mee aan dBos. Gezien de goede resultaten van dBos en in het kader van preventie van laaggeletterdheid wordt dBos verder uitgerold.

In de uitrol van dBos is prioritering aangebracht. De komende jaren ligt de prioriteit bij de scholen in de aandachtswijken van Leeuwarden en de scholen in de dorpen.

Pilot DBos voortgezet onderwijs

In het schooljaar 2019/2020 start een pilot dBos in het voortgezet onderwijs in de brugklas VMBO niveau praktijk en kader, om te kijken of hiermee de overgang van PO naar VO kan worden versoepeld als het gaat om taal.

Werkgeversaankpak; De gemeente gaat naar de doelgroep toe

De komende periode zet het College steviger in op activiteiten gericht op laaggeletterdheid op locatie bij werkgevers, waar de doelgroep goed te vinden is. Hierbij ligt de focus op de top 5 van de beroepsgroepen waar procentueel

laaggeletterdheid en laaggecijferdheid het meeste voorkomt. De beroepsgroepen betreffen schoonmakers, hulpkrachten in de bouw en industrie, productiemachinebedieners, hulpkrachten in de landbouw en keukenhulpen. De praktijk laat zien dat het bieden van educatie op locatie zijn vruchten afwerpt. Een goed voorbeeld hiervan is het traject bij de buitendienst van de gemeente Leeuwarden. Medewerkers van de buitendienst van de gemeente Leeuwarden krijgen, in de tijd van de werkgever, in een veilige setting met gelijkgestemden educatie aangeboden door een taal coördinator van het Friesland College.

Een taalcoördinator van het Friesland College werkt samen met vier vrijwilligers aan individuele, specifieke en praktische leerdoelen. Iedere deelnemer bepaalt zelf wat hij wil leren. En dat is heel divers. Zaken die aan bod komen zijn bijvoorbeeld: boodschappenlijstjes schrijven, brieven lezen, kortingen berekenen, geld beheren, zoeken met Google en bestellingen op internet plaatsen. Deze leeraanpak slaat aan. De deelnemers groeien zichtbaar en durven zich te uiten. Het is een bijkomend effect dat hun zelfvertrouwen toeneemt.

Ook de trajecten bij de Caparis, Estafette en schoonmaakbedrijven leveren dergelijke goede resultaten op. De gemeente Leeuwarden loopt landelijk voorop met deze aanpak en wordt hierover door andere gemeenten benaderd.

Digitale vaardigheden

De kloof tussen de doelgroep laaggeletterden en de mensen die wel kunnen meekomen wordt steeds groter. De oorzaak hiervoor ligt mede in de verdergaande ontwikkelingen op het gebied van digitalisering.

De gemeente Leeuwarden zet, samen met ketenpartners, in op deze ontwikkelingen door meer focus te leggen op activiteiten die zich richten op het ontwikkelen van digitale vaardigheden.

Digitaalhuizen

Op vijf plekken in de gemeente Leeuwarden worden digitale vaardigheden verzorgd door dbieb. (dbieb Blokhuispoort, dbieb Grou, wijkcentrum Bilgaard, wijkcentrum Heechterp-Schieringen en Stiens)

Connectiepunten

Er zijn twee connectiepunten in Leeuwarden: Bilgaard en Aldlân. Hier is een collectie boeken en digitaal materiaal voor wijkbewoners aanwezig. Ook in Heechterp-Schieringen en Camminghaburen is dbieb structureel aanwezig.

Digi-inloop spreekuren

In dBieb Blokhuispoort en MFC Camminghaburen worden wekelijks digi-inloop spreekuren georganiseerd.

Adviesspreekuren

Per 1 februari 2018 huisvest dBieb Blokhuispoort een aantal wekelijkse adviesspreekuren, onder andere op het gebied van werk, toeslagen, belasting en schulden. De spreekuurhouders signaleren laaggeletterdheid en verwijzen door.

Informatiepunt digitale overheid

Per 1 juli 2019 is het informatiepunt digitale overheid gestart in dbieb Blokhuispoort. Het informatiepunt informeert bezoekers over digitale

dienstverlening van een achttal landelijke uitvoeringsorganen. Voor persoonlijk advies wordt doorverwezen naar deskundigen van het buurtservicepunt, aanwezig op 10 plekken in de gemeente Leeuwarden waaronder Grou en Stiens. Het informatiepunt is een pilot van een jaar en wordt in 2019-2020 uitgebreid naar Bilgaard en Heechterp-Schieringen. Na de pilot zullen naar verwachting meer landelijke uitvoeringsorganen gaan deelnemen en wordt de samenwerking met het Buurtservicepunt geïntensiveerd.

Lokale inclusieagenda

Vanuit de gemeente wordt, op basis van het VN- verdrag Handicap, gekeken naar de toegankelijkheid van de gemeente voor mensen met een fysieke of sociale beperking. Laaggeletterdheid maakt hier onderdeel van uit. Denk hierbij aan trainingen voor front-office medewerkers, het aanpassen van brieven, bewegwijzering, het versimpelen van digitale hulpmiddelen etcetera. Deze activiteiten zijn onderdeel van de projecten Toegankelijkheid, Schrijven op B1 niveau, Taskforce 2028 en de werkgroep toegankelijkheid.

Inzet ervaringsdeskundigen

Om nieuw beleid te kunnen ontwikkelen is de gemeente Leeuwarden in gesprek met personen met lage basisvaardigheden. Wat heeft de doelgroep nodig, waar hebben zij behoefte aan? Mede op basis van de uitkomsten van deze gesprekken wordt nieuw beleid ontwikkeld. Daarnaast worden brieven van de gemeente op regelmatige basis gecheckt door de doelgroep.

Verbinding sociaal domein

Laaggeletterdheid staat in het Sociaal Domein inmiddels goed op de kaart. Het onderwerp wordt steeds meer een integraal onderdeel van het sociaal domein en onderdeel van verschillende beleidsterreinen, zoals gezondheid, jeugd, onderwijs, participatie, inburgering, schuldhulpverlening, onderwijsachterstanden-beleid en Voor- en Vroegschoolse Educatie. Vanuit het Ministerie ligt er de opdracht dat laaggeletterdheid in 2024 volledig is ingebed in het Sociaal Domein. Het College is hierin hard op weg.